

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România ([www.csm1909.ro](http://www.csm1909.ro)) și al Institutului European din România ([www.ier.ro](http://www.ier.ro)). Permisivitatea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania ([www.csm1909.ro](http://www.csm1909.ro)) and the European Institute of Romania ([www.ier.ro](http://www.ier.ro)). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Secția a treia

## CAUZA IORGA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 26246/05)

Hotărâre

Strasbourg

25 ianuarie 2011

Definitivă

25/04/2011

*Hotărârea a devenit definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.*

### **În cauza Iorga și alții împotriva României,**

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o cameră compusă din Josep Casadevall, *președinte*, Elisabet Fura, Corneliu Bîrsan, Egbert Myjer, Ineta Ziemele, Luis López Guerra, Ann Power, *judcători*, și Santiago Quesada, *grefier de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 4 ianuarie 2011 pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

### **Procedura**

1. La originea cauzei se află cererea nr. 26246/05 îndreptată împotriva României prin care trei resortisanți ai acestui stat, Bănică Iorga, Nicolae Iorga și Elena Iorga („reclamanții”), au sesizat Curtea la 14 iulie 2005 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („convenția”).

2. Reclamanții sunt reprezentați de Diana-Elena Dragomir, avocat în București. Guvernul român („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, Răzvan-Horațiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamanții pretind, în special, neluarea de către stat a măsurilor necesare pentru protejarea vieții lui I.M., fiul primului reclamant și fratele celorlalți doi, și neefectuarea unei

anchete efective în urma decesului lui I.M. în timp ce se afla în închisoarea Inspectoratului de Poliție Județean Prahova.

4. La 23 octombrie 2008, președintele celei de-a treia secții a decis să comunice cererea Guvernului în conformitate cu art. 2 din convenție, atât sub aspect material, cât și procedural. În conformitate cu art. 29 § 1 din convenție, acesta a hotărât, de asemenea, că admisibilitatea și fondul cauzei vor fi examinate împreună.

## În fapt

### I. Circumstanțele cauzei

5. Reclamanții sunt cetățeni români care au domiciliul la Călugăreni.

#### *1. Încarcerarea lui I.M. și faptele care au condus la decesul acestuia*

6. La 12 martie 2002, I.M., fiul primului reclamant și fratele celorlalți doi, a fost încarcerat în arestul Inspectoratului de Poliție Județean Prahova în vederea ispășirii unei pedepse de patruzeci de zile de închisoare contravențională. Această pedeapsă i-a fost aplicată lui I.M. de către instanța care, după ce a constatat că acesta nu a plătit amenda de 800 000 lei românești (ROL) [echivalentul a 20 euro (EUR)], a transformat-o în pedeapsă cu închisoarea contravențională în temeiul legislației naționale în vigoare la data faptelor (infra, pct. 51). Paznicii de la închisoarea respectivă erau, la vremea aceea, cadre militare active ce aparțineau Ministerului de Interne.

7. Înainte de a fi închis, I.M. a fost supus unui control medical care a stabilit că prezenta un vechi traumatism cerebral și un hematom mediu la nivelul toracelui și că era într-o stare accentuată de confuzie. Medicul care l-a examinat a mai arătat că I.M. consuma băuturi alcoolice în cantități mari și foarte frecvent. Acesta a apreciat că I.M. totuși îndeplinea toate condițiile să fie încarcerat. A fost plasat mai întâi în celula nr. 36 și, apoi, în celula nr. 3.

8. Din informațiile furnizate de Guvern, oprirea consumului de alcool de către acesta, care era dependent, cunoscut și sub numele de sevraj alcoolic, a condus la o modificare a comportamentului persoanei respective, cu repercusiuni fiziologice și psihologice care se caracterizează printr-un anumit număr de *simptome*, dintre care cele mai grave survin în a doua și a treia zi de la ultima doză de alcool; persoana respectivă este agitată, confuză, este incoerentă și delirează. Uneori, sevrajul este însoțit de o criză de anxietate, insomnii, de o stare depresivă sau de atacuri de panică. Pentru calmarea crizelor de sevraj, se recomandă să se recurgă la medicamente din familia benzodiazepinelor, precum diazepam.

#### a) Încarcerarea în celula nr. 36

9. I.M. împărțea celula nr. 36 cu paisprezece alți deținuți condamnați definitiv pentru infracțiuni grave (de exemplu, pentru tâlhărie, omor sau viol).

10. La 13 martie 2002, a doua zi de la încarcerare, în momentul în care autoritățile voiau să treacă la prelevarea de amprente lui I.M., acesta s-a prăbușit și și-a pierdut temporar cunoștința din cauza unei crize de sevraj alcoolic. A fost examinat de medicul U.M. din închisoare care i-a prescris un tratament anticonvulsiv pentru calmarea crizelor de sevraj. Medicamentele au fost administrate de ceilalți deținuți din celulă și de paznicii închisorii.

11. În opinia reclamanților, chiar de la sosirea lui în celula nr. 36, I.M. a fost lovit de D.F., deținutul „șef de celulă”, care executa o pedeapsă de patru ani închisoare pentru șantaj, și de ceilalți codeținuți. Deși biroul paznicilor era aproape de celula nr. 36, supraveghetorii nu au intervenit decât în noaptea de 15 spre 16 martie 2002, la ora 2 dimineața, când starea lui I.M. devenise critică.

12. Guvernul arată că nu au fost incidente în celula nr. 36 înainte de noaptea de 15 spre 16 martie 2002, atunci când paznicul E.V., la ora 2:25, alertat de zgomot, s-a dus în celulă și a constatat că I.M. a făcut o nouă criză de sevraj alcoolic și că îi deranjase pe ceilalți codeținuți; a constatat, de asemenea, că I.M. a fost lovit de colegii săi de celulă, dar a considerat că leziunile de pe corpul său nu erau grave.

13. I.M. a fost apoi dus la infirmierul închisorii, care a decis să-l trimită la spitalul din Ploiești. La spital, I.M. a fost examinat de un medic specialist psihiatru, care a considerat că nu era necesară spitalizarea; medicul a arătat că I.M. avea numeroase echimoze la nivelul toracelui, feselor și ochilor. I-a recomandat un examen neurologic și o electroencefalogramă. Reiese din registrul de consultații al spitalului că lui I.M. i-a fost administrat diazepam și fenobarbital. Nu s-au efectuat nici un examen neurologic sau electroencefalogramă.

14. După această consultație, în noaptea de 15 spre 16 martie 2002, I.M. a fost dus înapoi la aceeași închisoare și plasat în celula nr. 3.

#### b) Încarcerarea în celula nr. 3

15. Deținutul „șef al camerei” nr. 3, pe care reclamantul o împărțea cu optsprezece alți codeținuți, era D.V., care era fratele deținutului „șef al camerei” nr. 36 și care executa o pedeapsă de nouă ani închisoare pentru omor. Guvernul arată că alegerea acestei celule a fost făcută pentru protejarea lui I.M., având în vedere, în special, numărul important de deținuți din această nouă celulă și faptul că ceilalți codeținuți asigurau în permanență, pe rând, funcția de planton.

16. Încă de la sosirea în celulă, I.M. a fost lovit cu picioarele și pumnii în zona capului și a toracelui de către deținutul D.V., care l-a forțat să intre sub un pat. În opinia reclamantilor, D.V. și o parte din codeținuți au continuat să-l lovească pe I.M. pentru a nu ieși de sub pat.

17. Reiese din declarația unuia dintre codeținuții lui I.M. că, în noaptea de 15 spre 16 martie 2002, în timp ce era sub pat și un alt deținut era întins în patul sub care acesta se afla, I.M. a urinat, fiind într-o stare de inconștiență. Paznicii nu au intervenit, deși încăperea în care se aflau era adiacentă celulei nr. 3. I.M. a petrecut noaptea sub pat până la apelul de dimineață, când a avut nevoie de ajutorul altor doi deținuți pentru a se prezenta. D.V. l-ar fi lovit apoi din nou în cap și l-ar fi plasat iar cu forța sub pat. Reiese din declarațiile codeținuților că lui I.M. i-au fost administrate comprimate de diazepam de către deținutul șef al celulei, care a primit instrucțiuni de la paznicii închisorii pentru a-i calma crizele de sevraj.

18. La 16 martie 2002, I.M. a căzut într-o stare de somnolență profundă, rămânând toată ziua într-o întins în celulă. Reiese din declarațiile codeținuților audiați ulterior de către parchetul militar că I.M. respira greu; fața i se umflase și avea o colorație cianotică. Paznicii au deschis de mai multe ori ușa celulei sale pentru a-l întreba pe „șeful de cameră” dacă I.M. se simțea bine. „Șeful de cameră” le-a răspuns că l-a tranchilizat, ceea ce îi amuza pe paznici care au intrat să verifice spusele lui D.V. În jurul orelor 19:30, la apelul de seară, paznicii au trecut prin fața celulei și s-au mulțumi să vadă că I.M. se odihnea în urma administrării medicamentelor, după spusele lui D.V. Niciun paznic nu a încercat să-l clatine sau să vadă din ce motiv era nemișcat. În noaptea de 16 spre 17 martie 2002, I.M. a rămas în aceeași poziție, fără ca vreunul dintre supraveghetori să se îngrijoreze de soarta sa.

19. În opinia Guvernului, I.M. a dormit toată ziua de 16 martie 2002. În jurul orelor 19:30, atunci când paznicii au trecut pentru apelul de seară, au observat că I.M. se odihnea în urma administrării medicamentelor, așa cum au fost informați de șeful de cameră D.V. Noaptea de 16 spre 17 martie s-ar fi scurs fără incidente, paznicii nefiind sesizați cu nici un incident legat de I.M.

20. La 17 martie 2002, la apelul de dimineață, paznicii și-au dat seama că I.M. era în stare de inconștiență. A fost apoi dus la Spitalul de urgență din Ploiești, unde medicii au descoperit că acesta avea multiple contuzii hemoragice și fracturi la nivelul craniului, precum și un edem cerebral difuz. Din cauza gravității leziunilor, I.M. a fost transferat, la 17 martie 2002, la Spitalul de urgență Floreasca din București, unde a decedat la 21 martie 2002. În raportul autopsiei, medicul a notat că decesul a survenit în urma loviturilor repetate făcute asupra victimei cu un corp dur, lovituri ce puteau data din 16 martie 2002.

## *2. Ancheta efectuată de autorități în urma decesului lui I.M.*

21. După decesul lui I.M., Parchetul militar din Ploiești s-a sesizat din oficiu și a început o anchetă pentru a stabili cauza decesului și eventualele persoane răspunzătoare. La 17 martie 2002, procurorul însărcinat cu ancheta a mers la locul de deținere unde au fost comise faptele și a alcătuit lista persoanelor care au împărțit celula cu reclamantul, precum și documentele medicale ale acestuia. A doua zi, parchetul militar a sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Prahova pentru a efectua investigații cu privire la D.V., deținutul „șef al camerei” nr. 3.

a) Ancheta parchetului militar cu privire la personalul medical din arestul Inspectoratului de Poliție Județean Prahova, paznicii arestului și codeținuții lui I.M. (cu excepția lui D.V.)

22. Parchetul militar i-a audiat pe codeținuții lui I.M. din celula nr. 3 și din celula nr. 36, pe paznicii închisorii inspectoratului de poliție Prahova care au fost de serviciu în perioada 12 – 17 martie 2002 și care, în temeiul legislației în vigoare la momentul comiterii faptelor, erau cadre militare active, care nu puteau fi urmărire penal și judecate, după caz, decât de către pachete și instanțele militare. Tatăl și fratele lui I.M. a fost și ei audiați de parchet. Declarațiile personalului medical din închisoare care i-a prescris medicamente și l-a examinat pe I.M. în perioada 12 – 17 martie 2002 au fost, de asemenea, atașate la dosarul anchetei.

23. În fața Parchetului militar din Ploiești, unii codeținuți ai lui I.M. au mărturisit că paznicii au dat dovadă, în opinia lor, de multă superficialitate și nu și-au făcut griji de soarta lui I.M., limitându-se să-l întrebe din când în când pe D.V., deținutul „șef al camerei”, dacă I.M. se simțea bine. Atunci când I.M. respira greu, când fața i se umflase și căpătase o colorație albăstruie în urma numeroaselor lovituri aplicate de D.V., paznicii s-au mulțumit cu răspunsul afirmativ al lui D.V., fără să intre în celulă să verifice ei înșiși dacă chiar așa era. Unul din codeținuți a arătat că, în opinia lui, I.M. a fost plasat în celula nr. 3 special pentru a nu tulbura liniștea închisorii din cauza violențelor pe la care urma să fie supus din partea codeținuților. Un alt codeținut a precizat că toate zgomotele de intensitate medie din celula nr. 3 puteau fi auzite de paznici, pentru că peretele care dădea înspre culoarul unde erau supraveghetorii avea doar un grilaj. Codeținuții au arătat că deținutul „șef al camerei” a primit instrucțiuni de la paznici să-i administreze din când în când lui I.M. comprimate de diazepam pentru a-i calma crizele de sevraj alcoolic. Ei au precizat că se temeau de D.V. pentru că era cunoscut ca fiind foarte violent și că, în plus, a fost autorizat de către paznici să țină asupra lui anumite obiecte susceptibile să provoace moartea unei persoane, cum ar fi un foarfece sau un ciocan metalic.

24. La 27 iunie 2002, un procuror militar de la Parchetul militar din Ploiești a pronunțat o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale cu privire la cadrele militare din arestul Inspectoratului de Poliție Județean Prahova și la personalul medical din arest în urma anchetei efectuate împotriva lor pentru neglijență în îndeplinirea funcțiilor lor. El a considerat că elementele constitutive ale acestei infracțiuni prevăzută în Codul penal nu erau îndeplinite în speță cu privire la modul în care paznicii și personalul medical și-au îndeplinit atribuțiile de serviciu. El a notat că paznicii l-au transferat pe I.M. în celula nr. 3 cu scopul precis de a-i

asigura protecția deoarece era vorba de celula cea mai populată din închisoare, unde nu s-a înregistrat niciun incident înainte și unde un serviciu de planton era asigurat pe rând de către codeținuți. Procurorul a arătat, de asemenea, că incidentul violent dintre I.M. și D.V., deținutul „șef al camerei”, a fost de scurtă durată, că lui I.M. i-a fost administrat un tratament sedativ și că D.V. a spus paznicilor că I.M. dormea, circumstanțe care nu au permis supraveghetorilor să se sesizeze și să intervină.

Procurorul a arătat, de altfel, că faptele au fost favorizate în speță de anumite elemente obiective, printre care supraaglomerarea arestului Inspectoratului de Poliție Județean Prahova, care, în ciuda capacității sale de nouăzeci de deținuți, avea două sute. La asta s-a adăugat, în opinia procurorului însărcinat cu ancheta, încălcarea de către conducerea închisorii a regulamentului interior și a Ordinului nr. 901 din 10 mai 1996 al ministrului de interne care interzice plasarea, în aceeași celulă, a deținuților condamnați la pedeapsa simplă cu închisoare și a deținuților aflați în arest preventiv sau condamnați printr-o hotărâre definitivă săvârșirea de infracțiuni mai grave. În această privință, procurorul a arătat că la data la care reclamantul a fost încarcerat, numai alte patru persoane, dintre care două femei, au fost încarcerate pentru executarea unei pedepse cu închisoare contravențională, ceea ce făcea, în opinia lui, imposibilă asigurarea unei celule speciale, astfel cum impunea regulamentul interior. Procurorul a notat că transferul lui I.M. într-un alt penitenciar nu a fi putut avea loc, conform protocolului în vigoare, decât după prelevarea analizelor sale medicale, operațiune care ar fi putut avea loc cel mai devreme la 18 martie 2003 într-o clinică a Ministerului de Interne, deoarece aceste analize se plăteau în spitalele ce aparțineau Ministerului Sănătății.

Constatând, în cele din urmă, că supravegherea este greu de realizat în mod corespunzător în toate celulele închisorii, procurorul a arătat că, în speță, nerespectările regulamentului interior comise de paznici nu erau de natură să angajeze răspunderea lor penală.

Parchetul a dat, de asemenea, o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale pentru acuzația de lovire și alte violențe provocate de către codeținuți asupra lui I.M., cu excepția lui D.V., deținutul „șef al camerei”.

25. Reclamanții nu au fost niciodată informați de rezultatul acestei anchete, rezoluția de neîncepere a urmăririi penale din 27 iunie 2002 nefiindu-le comunicată pe motiv că ancheta a fost efectuată din oficiu.

26. La 2 iulie 2002, colonelul V.P., procuror militar șef adjunct al Secției parchetelor militare, a întocmit un raport ce arăta că era de acord, în principiu, cu soluția Parchetului militar din Ploiești. Cu toate acestea, a propus superiorului său ierarhic înapoierea cauzei la parchetul respectiv, apreciind că rezoluția din 27 iunie 2002 prezenta unele deficiențe în motivare, care era, în opinia sa, prea sumară, ambiguă și prost redactată. El a mai propus sesizarea ministrului de interne cu privire la deficiențele de la nivelul arestului Inspectoratului de Poliție Județean Prahova pentru a se lua măsurile necesare în vederea prevenirii altor situații similare. Acest raport nu a fost comunicat reclamanților. El cuprinde o mențiune scrisă de mână de către procurorul militar șef indicând că este de acord cu propunerea făcută de adjunctul său.

27. Printr-o notă datată din „octombrie 2002”, același colonel V.P. a informat ministrul de interne cu privire la deficiențele constatate de procurorii militari la nivelul arestului Inspectoratului de Poliție Județean Prahova în timpul anchetei deschise în urma decesului lui I.M. El a arătat că trebuiau luate măsuri pentru prevenirea neregulilor constatate de procurorii militari, în special încălcarea Ordinului nr. 0901 din 10 mai 1999 al ministrului de interne ce impunea separarea deținuților ce executau o pedeapsă cu închisoare contravențională de cei aflați în arest preventiv sau condamnați. A arătat, de asemenea, că, la data agresiunii a cărei victimă a fost I.M., arestul Inspectoratului de Poliție Județean Prahova

era supraaglomerat, având două sute de persoane, în vreme ce capacitatea sa maximă era de nouăzeci de deținuți. A atras atenția asupra faptului că anterior, la 18 martie 1996, un alt deținut care executa o pedeapsă cu închisoare contravențională a decedat în urma agresiunilor comise de codeținuții săi în aceeași închisoare supraaglomerată.

Această notă nu a fost comunicată reclamantilor. Ea are pe margine o mențiune făcută în acest sens: „Având în vedere competențele parchetului militar, consider că nu este necesară intervenția la Inspectoratul General al Poliției și la Ministerul de Interne, care sunt la curent cu faptele pe care vrem să le aducem la cunoștință. De clasificat.”

28. Nicio altă informație cu privire la o eventuală reluare a anchetei de către parchetul militar cu privire la cauzele decesului lui I.M. nu figurează în dosar.

#### b) Ancheta efectuată cu privire la codeținutul D.V. pentru acuzația de omor

29. Parchetul de pe lângă Tribunalul Prahova a deschis din oficiu, în urma decesului lui I.M., o anchetă împotriva deținutului D.V. Procurorul însărcinat cu ancheta a mers la închisoarea respectivă la 17 martie 2002. El a procedat la audierea, în calitate de martori, a mai multor codeținuți ai lui I.M. încarcerați în celulele nr. 3 și 36, printre care și D.V. Copiile declarațiilor făcute de codeținuții lui I.M. în fața parchetului militar (supra, pct. 15) și copia rezoluției de neîncepere a urmăririi penale a acestui parchet din 27 iunie 2002 au fost atașate la dosarul deschis de către Parchetul de pe lângă Tribunalul Prahova.

30. Prin rechizitoriul Parchetului de pe lângă Tribunalul Prahova din 29 noiembrie 2002, D.V. a fost trimis în judecată pentru omor, infracțiune prevăzută la art. 174 și art. 176 C. pen. Parchetul a notat că D.V. era răspunzător de moartea lui I.M. din cauza loviturilor și rănilor pe care i le-a provocat în mai multe rânduri, obligându-l să stea sub un pat și lovindu-l de fiecare dată când încerca să se ridice.

31. În fața Tribunalului Prahova, competent pentru judecarea cauzei, reclamantii s-au constituit părți civile, cerând rambursarea cheltuielilor pentru înmormântarea lui I.M., precum și despăgubiri pentru prejudiciu moral.

32. S-au desfășurat mai multe ședințe publice în fața Tribunalului Prahova, apoi cauza a fost retrimisă la Tribunalul Hunedoara, prin decizia Curții Supreme de Justiție. La 17 februarie 2003, avocatul reclamantilor a cerut copii ale documentelor depuse la dosar, cerere admisă de instanță.

33. Prin hotărârea din 16 iunie 2004, instanța a apreciat că D.V. era răspunzător de decesul lui I.M. și l-a condamnat la o pedeapsă de zece ani închisoare pentru omor deosebit de grav. A notat că, din ansamblul elementelor depuse la dosar, a rezultat că D.V. a avut o atitudine foarte violentă față de I.M., lovindu-l de mai multe ori după ce a fost adus în celulă până când a căzut pe jos și s-a supus ordinului său de a sta sub pat. Tribunalul a reținut că I.M. a fost lovit din nou de D.V. la 16 martie 2002, atunci când a încercat să se ridice și a subliniat că I.M. a intrat apoi într-o stare de inconștiență până a doua zi, adică 17 martie 2002 dimineața, când D.V., la cererea codeținuților, a alertat paznicul, care l-a transferat la spital. Tribunalul a arătat, de altfel, că ancheta pe care a efectuat-o parchetul militar a constatat că nu se putea angaja răspunderea penală față de personalul medical sau față de paznicii arestului Inspectoratului de Poliție Județean Prahova.

Instanța a admis cererea reclamantilor pentru rambursarea cheltuielilor pentru înmormântarea lui I.M., precum și obținerea de despăgubiri pentru prejudiciul moral și l-a condamnat pe D.V. la plata, fiecăruia dintre reclamantii, a sumei de 16,6 milioane ROL (adică echivalentul a aproximativ 400 euro la paritatea euro/lei) pentru cheltuielile pentru înmormântarea lui I.M., precum și 400 milioane ROL (aproximativ 9 600 euro la paritatea euro/lei) cu titlu de prejudiciu moral.

34. Parchetul, D.V. și reclamantii au declarat recurs împotriva acestei hotărâri. În temeiul art. 362 C. proc. pen., astfel cum era redactat la momentul comiterii faptelor, recursul reclamantilor, părți civile la proces, nu putea privi decât aspectul civil al hotărârii.

35. Prin hotărârea din 8 septembrie 2004, Curtea de Apel din Alba-Iulia a respins ca nefondat recursul tatălui și al fratelui lui I.M., apreciind că soluția Tribunalului Hunedoara cu privire la aspectul civil al cauzei era corectă. În ceea ce privește aspectul penal, Curtea a admis recursul parchetului, care a solicitat majorarea pedepsei lui D.V. și pedeapsa acestuia a fost mărită la 16 ani închisoare.

36. Prin hotărârea din 14 ianuarie 2005, Înalta Curte de Casație și Justiție a confirmat, în urma recursului lui D.V., temeinicia condamnării sale de către instanțele inferioare.

37. În timpul derulării procedurii penale împotriva lui D.V., reclamanții au scris un memoriu Procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, plângându-se de decizia de neîncepere a urmăririi penale a parchetului militar din 27 iunie 2002 și cerând reluarea anchetei penale efectuată de parchetele militare împotriva paznicilor închisorii și împotriva personalului medical. Reclamanții au notat în memoriu că D.V. nu era decât un țap ispășitor în această cauză și că organele de anchetă competente pentru determinarea eventualei răspunderi a paznicilor și a personalului medical al arestului au căutat să minimizeze faptele în ciuda numeroaselor elemente din dosar care dovedeau că mai multe persoane au participat la comiterea faptelor care au provocat decesul lui I.M., care nu s-ar fi produs, în opinia lor, fără atitudinea neglijentă a paznicilor. Ei au subliniat că instanțele de drept comun care erau competente pentru examinarea acuzațiilor aduse de către parchet împotriva lui D.V. au indicat faptul că paznicii și personalul medical al arestului au fost exonerați de către organul care avea competență specială având în vedere calitatea de militari activi a paznicilor închisorii și că, prin urmare, procesul penal împotriva lui D.V. nu putea fi extins și la ei. Au cerut Procurorului general să se ia măsuri pentru ca cei într-adevăr vinovați de comiterea faptelor care au provocat decesul lui I.M. să fie găsiți și trimiși în judecată. Nu reiese din elementele dosarului că reclamanții ar fi primit vreun răspuns sau că le-a fost dat curs cererii lor.

38. Reclamanții nu au primit sumele la plata cărora D.V. a fost condamnat cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciu material și moral prin hotărârea din 16 iunie 2004 rămasă definitivă.

## **II. Dreptul și practica internă și internațională relevantă**

### *1. Codul de procedură penală*

39. Dispozițiile relevante cu privire la căile de atac disponibile pentru contestarea unei decizii a parchetului sunt redactate în felul următor:

#### **Art. 275. Dreptul de a face plângere**

„Orice persoană poate face plângere împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală, dacă prin acestea s-a adus o vătămare intereselor sale legitime.”

#### **Art. 278. Plângerea contra actelor procurorului**

„Plângerea împotriva măsurilor luate sau actelor efectuate de procuror sau efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta se rezolvă de prim-procurorul parchetului. În cazul când măsurile și actele sunt ale prim-procurorului ori luate sau efectuate pe baza dispozițiilor date de către acesta, plângerea se rezolvă de procurorul ierarhic superior.”

**Art. 278<sup>1</sup>. Plângerea în fața instanței împotriva rezoluțiilor sau a ordonanțelor procurorului de neîntreprindere în judecată<sup>1</sup>**

„1. După respingerea plângerii făcute conform art. 275 și 278 din Codul de procedură penală împotriva deciziei de neîncepere a urmăririi penale date de procuror, persoana vătămată, precum și orice alte persoane ale căror interese legitime sunt vătămate pot face plângere în termen de 20 de zile de la data comunicării de către procuror a modului de rezolvare, la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

[...]

40. Ansamblul dispozițiilor relevante din Codul de procedură penală (art. 278 și art. 278<sup>1</sup> introdus de Legea nr. 281 din 24 iunie 2003) privind căile de atac disponibile pentru a contesta o rezoluție a parchetului sunt citate exhaustiv în cauzele *Dumitru Popescu (nr. 1)*, nr. 49234/99, pct. 43-46, 26 aprilie 2007) și *Stoica împotriva României*, nr. 42722/02, pct. 45, 4 martie 2008.

41. Dispozițiile relevante din Codul de procedură penală cu privire la persoanele ce pot face uz de căile de atac împotriva unei hotărâri pronunțate în primă instanță erau redactate în felul următor:

**Art. 362**

„Pot face apel:

- a) procurorul, în ce privește latura penală și latura civilă;
- b) inculpatul, în ce privește latura penală și latura civilă;
- c) partea vătămată, în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, dar numai în ce privește latura penală [...]
- d) partea civilă și partea responsabilă civilmente, în ce privește latura civilă.”

**Art. 385<sup>2</sup>**

„Pot face recurs persoanele arătate în art. 362.”

42. Prin deciziile nr. 45, nr. 157 și nr. 261, pronunțate la 14 martie 2000, 21 septembrie 2000 și, respectiv, 24 septembrie 2002, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate a art. 362 și art. 385<sup>2</sup> C. proc. pen. cu privire la imposibilitatea părții civile sau a părții vătămate de a ataca o decizie pe care o consideră incorectă la instanțele superioare. Curtea Constituțională a arătat, în special, că, în calitatea sa de titular al acțiunii publice, se consideră că parchetul apără, în temeiul art. 130 din Constituție, interesele generale ale societății, statul de drept și drepturile și libertățile cetățenilor, printre care și cele ale părții vătămate sau ale părții civile la un proces penal. Din opiniile separate atașate la deciziile citate, judecătorii minoritari au arătat că imposibilitatea părții civile sau a părții vătămate de a exercita personal și direct dreptul de a ataca o hotărâre pe care o consideră incorectă la instanțele superioare constituie o atingere a dreptului lor de acces la o instanță, garantat prin art. 21 din Constituție, precum și o încălcare a principiului constituțional de egalitate în fața legii.

43. Prin decizia nr. 100 din 9 martie 2004, publicată în Monitorul Oficial din 24 martie 2004, Curtea Constituțională și-a revizuit poziția anterioară și a hotărât că partea vătămată în procesul penal putea apela o hotărâre pronunțată primă instanță independent de modul – din oficiu sau la plângerea prealabilă – în care acțiunea penală a fost pusă în mișcare.

**2. Cu privire la statutul procurorilor militari și al polițiștilor**

44. La data comiterii faptelor, supraveghetorii deținuților din arestul inspectoratelor de poliție erau militari activi. Urmărirea penală și judecarea celor dintre ei care au comis fapte prevăzute de legea penală erau, prin calitatea lor de militari activi, de competența parchetelor și instanțelor militare.

---

<sup>1</sup> Art. 278<sup>1</sup> C. proc. pen. a fost introdus prin Legea nr. 281/2003 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală.



45. Prin Legea nr. 293 din 28 iunie 2004, membrii personalului conducerii penitenciarului au dobândit calitatea de funcționari publici. Urmărirea penală și judecarea personalului conducerii penitenciarului erau, de acum înainte, de competența parchetelor și a instanțelor ordinare.

46. Ansamblul dispozițiilor relevante din dreptul intern cu privire la statutul militarilor se găsește în hotărârea *Barbu Anghelescu împotriva României* (nr. 46430/99, pct. 40, 5 octombrie 2004) [a se vedea, de asemenea, *Notar împotriva României* (dec.), nr. 42860/98, 13 noiembrie 2003].

### *3. Cu privire la modalitățile de executare a pedepselor privative de libertate*

a) Rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT)

47. În unul din recente sale rapoarte cu privire la România, CPT le-a recomandat autorităților române, în urma unei alte vizite din iunie 2006 în diferite centre de detenție și penitenciare românești, să ia măsuri imediate pentru reducerea semnificativă a gradului de ocupare a celulelor și ca toți deținuții să beneficieze de un pat, de saltele și lenjerii curate. În constatările sale, CPT a evidențiat că penitenciarele românești, în special aresturile poliției, se confruntau, în general, cu un grad de supraaglomerare deosebit de ridicat, ceea ce implica faptul că deținuții erau adesea obligați să împartă paturile, că trăiau în spații mici și că nu desfășurau aproape deloc activități în afara celulei, ceea ce presupunea o lipsă constantă de intimitate, o tensiune sporită și, prin urmare, un nivel ridicat de violență între ei sau între ei și personalul închisorii.

48. CPT s-a declarat intens preocupat de faptul că lipsa paturilor apărea, de mai mulți ani, ca o problemă cronică la scară națională și le-a recomandat autorităților române să ia măsuri pentru a asigura respectarea normei privind spațiul vital de 4 m<sup>2</sup> pentru fiecare deținut în celulele colective ale tuturor penitenciarelor din țară. Problema supraaglomerării penitenciarelor din România este, de asemenea, subliniată în rapoartele CPT întocmite după diversele sale vizite efectuate în perioadele 15 – 21 iunie 2004, 8 – 19 iunie 2006 și 28 septembrie – 2 octombrie 2009.

b) Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei și al Parlamentului European privind supraaglomerarea din închisori

49. În Recomandarea nr. R (99) 22 cu privire la supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor adoptată la 30 septembrie 1999, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei anticipează un ansamblu de dispoziții care vizează reorientarea politicii penale spre recurgerea minimă la încarcerare. Angajat în special în promovarea alternativelor la detenție, Comitetul de Miniștri consideră că „privarea de libertate ar trebui considerată ca fiind o sancțiune sau măsură de ultimă instanță și nu trebuia, prin urmare, să fie prevăzută decât în cazul în care gravitatea infracțiunii ar face în mod vădit inadecvată orice altă sancțiune sau măsură”. El consideră că extinderea numărului de penitenciare „ar trebui mai degrabă să fie o măsură excepțională, deoarece nu este, ca regulă generală, adecvată să ofere o soluție durabilă problemei supraaglomerării”. El invită statele să „determine procurorii și instanțele să recurgă cât de mult posibil la măsuri alternative detenției, numite «sancțiuni și măsuri aplicate în interesul comunității»”. De asemenea, încurajează țările membre ale Consiliului Europei să „examineze oportunitatea de dezincriminare a anumitor tipuri de

delicte sau de reîncadrare a lor astfel încât să evite să facă apel la pedepse privative de libertate.”

50. În rezoluția din 17 decembrie 1998, Parlamentul European se declară, de asemenea, „în favoarea extinderii, în diferitele sisteme, a măsurilor alternative închisorii și pedepselor de substituie ca mijloace flexibile de asigurare a executării pedepselor”.

#### c) Regimul juridic aplicabil contravențiilor

51. La momentul comiterii faptelor, în cazul în care contravenientul refuză executarea amenzii, ca pedeapsă aplicată, instanța poate înlocui amenda cu o pedeapsă privativă de libertate. Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 108/2003, publicată în Monitorul Oficial la 26 decembrie 2003, închisoarea contravențională a fost scoasă de pe lista sancțiunilor aplicabile în materia contravențiilor. Astfel, principalele sancțiuni aplicabile au rămas avertismentul, amenda și obligația de a presta muncă în folosul comunității. Această ultimă sancțiune nu poate fi aplicată decât de o instanță. Pedeapsa cu închisoarea contravențională prevăzută de actele normative în vigoare se transformă în muncă în folosul comunității. În cazul în care contravenientul refuză executarea pedepsei, instanța o poate înlocui cu amenda. Executarea pedepsei cu amenda se face conform regulilor privind executarea creanțelor bănești, în caz de neplată nemaifiind posibilă transformarea amenzii într-o pedeapsă privativă de libertate.

### În drept

#### I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 2 din convenție

52. Reclamanții se plâng că autoritățile nu au luat măsurile necesare pentru a-i proteja viața lui I.M. și nu au efectuat o anchetă efectivă în urma decesului său în închisoare. Aceștia invocă art. 3 și art. 6 din convenție.

53. Curtea reamintește că, fiind responsabilă cu încadrarea juridică a faptelor cauzei, nu se consideră legată de încadrarea făcută de reclamanți sau de Guvern. În temeiul principiului *jura novit curia*, aceasta a examinat, de exemplu, din oficiu capetele de cerere din perspectiva unui articol sau paragraf pe care părțile nu l-au invocat. Un capăt de cerere se caracterizează prin faptele pe care le denunță și nu doar prin simplele motive sau argumente de drept invocate (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra și alții împotriva Italiei* din 19 februarie 1998, pct. 44, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I, și *Berktaş împotriva Turciei*, nr. 22493/93, pct. 167, 1 martie 2001). În lumina acestor principii, Curtea consideră necesar, în circumstanțele speței, să examineze întregul capăt de cerere din perspectiva art. 2 din convenție, formulat după cum urmează în părțile sale relevante:

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva [...]”

#### A. Cu privire la admisibilitate

54. Guvernul invocă inadmisibilitatea cererii mai întâi pentru nerespectarea termenului de șase luni și apoi pentru neepuizarea căilor de atac interne. El subliniază, pe de o parte, că reclamanții ar fi trebuit să depună cererea în termen de șase luni de data la care au luat cunoștință de rezoluția de neîncepere a urmăririi penale a parchetului militar din 27 iunie 2002, adică în termen de șase luni începând cu 17 februarie 2003, când avocatul lor a consultat documentele depuse la dosarul cauzei penale împotriva lui D.V. Guvernul pretinde, pe de altă parte, că reclamanții au omis să introducă o plângere împotriva aceleiași decizii de neîncepere a urmăririi penale a parchetului militar din 27 iunie 2002 la procurorul ierarhic superior, astfel cum le permitea art. 278 C. proc. pen. Susține că persoanele în cauză nu au

mai atacat această rezoluție în fața instanței în temeiul art. 278<sup>1</sup> C. proc. pen. coroborat cu art. IX din Legea nr. 281/2003.

55. Reclamanții resping teza guvernului. În opinia lor, ultima hotărâre internă definitivă pronunțată în cazul de față este hotărârea din 14 ianuarie 2005 a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Reclamanții arată că, atâta vreme cât era înscrisă pe rolul instanțelor naționale o cauză vizând cercetarea circumstanțelor în care I.M. a decedat, cauză în care ei aveau calitatea de părți civile, erau obligați să aștepte rezultatul cauzei. Ei subliniază că rezoluția de neîncepere a urmăririi penale a parchetului militar din 27 iunie 2002 nu reprezintă ultima hotărâre internă definitivă, în sensul art. 35 § 1 din convenție, întrucât ar fi putut fi confirmată sau infirmată ulterior de procurorii ierarhic superiori până la prescrierea răspunderii penale a persoanelor învinuite. Ei notează că, în orice caz, decizia respectivă nu le-a fost niciodată notificată pentru a putea exercita căile de atac prevăzute de dispozițiile naționale. Reclamanții indică, de altfel, că la data la care au luat cunoștință de existența acelei decizii, s-au plâns procurorului ierarhic superior, cerându-i reluarea investigației față de gardieni și personalul închisorii în care a stat I.M.

56. Curtea reamintește că, în temeiul art. 35 § 1 din convenție, nu poate fi sesizată decât în urma epuizării căilor de atac interne, astfel cum reiese din principiile de drept internațional general recunoscute, și în termen de șase luni de la data hotărârii interne definitive.

Regula de epuizare a căilor de atac interne enunțată la art. 35 din convenție le obligă, prin urmare, pe persoanele doritoare să introducă împotriva unui stat o acțiune în fața Curții să utilizeze înainte recursurile oferite de sistemul juridic din țara lor. Termenul de șase luni se scurge de la data hotărârii definitive în cadrul epuizării căilor de atac interne [*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 46477/99, 7 iunie 2001]. Aceste căi de atac trebuie să aibă un grad suficient de certitudine, practic și teoretic, fără de care le lipsește efectivitatea și accesibilitatea dorite (a se vedea, în special, *Dalia împotriva Franței*, 19 februarie 1998, pct. 38, *Culegere*, 1998-I). Epuizarea căilor de atac interne este examinată în mod normal la data introducerii cererii la Curte. Totuși, această regulă nu este fără excepții, care pot fi justificate de circumstanțele speciale ale cauzei [*Brusco*, menționată anterior, și *Prodan împotriva Moldovei*, nr. 49806/99, pct. 39, CEDO 2004-III (extrase)].

57. Aplicând aceste principii cazului de față, Curtea arată mai întâi că rezoluția de încetare a urmăririi penale a parchetului militar din 27 iunie 2002 considerată de Guvern ca fiind ultima decizie internă definitivă în sensul art. 35 § 1 din convenție nu a fost niciodată notificată reclamanților. La data la care au luat cunoștință (supra, pct. 29 și 32), reclamanții au fost angajați, în calitate de părți civile, într-o procedură ce vizează cercetarea răspunderii lui D.V. pentru faptele ce au condus la decesul lui I.M. Această procedură avea o incidență directă asupra problemei de a ști cine era răspunzător de decesul lui I.M., și era susceptibilă să clarifice circumstanțele în care s-a produs, având în vedere în special că documentele întocmite în cadrul anchetei efectuate de parchetul militar care au constatat nereguli comise de paznici la regulamentul interior al închisorii au fost depuse la dosarul cauzei (supra, pct. 29). Nu putem reproșa reclamanților că au așteptat rezultatul acestei proceduri înainte de a sesiza Curtea în termen de șase luni de la pronunțarea hotărârii definitive de către Înalta Curte de Casație și Justiție, la 14 ianuarie 2005.

58. Mai mult, Curtea nu este convinsă că rezoluția de neîncepere a urmăririi penale a parchetului militar din 27 iunie 2002 ar putea trece, în speță, ca fiind ultima hotărâre internă definitivă, în sensul art. 35 § 1 din convenție, întrucât, în temeiul art. 278 C. proc. pen., această decizie ar fi putut fi confirmată sau infirmată ulterior de procurorii ierarhic superiori celui care a luat-o. Reiese de altfel din elementele furnizate de părți că, după adoptare, un procuror al parchetului militar ierarhic superior a cerut retrimiteră cauzei Parchetului militar

teritorial din Ploiești, având în vedere că rezoluția în litigiu prezenta deficiențe din punctul de vedere al motivației sale (supra, pct. 26).

59. Curtea arată, în plus, că după ce a luat cunoștință de rezoluția de neîncepere a urmăririi penale a parchetului militar consultând documentele unui alt dosar de anchetă, reclamanții, contrar afirmațiilor Guvernului, s-au plâns Procurorului general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, cerându-i reluarea anchetei (supra, pct. 37).

60. În ceea ce privește calea de atac indicată de Guvern pe baza art. 278<sup>1</sup> C. proc. pen. coroborat cu art. IX din Legea nr. 281 din 26 iunie 2003, aceasta nu a devenit disponibilă decât la 1 iulie 2003, adică după data introducerii cererii. Presupunând chiar că se face o excepție, în speță, de la regula conform căreia căile de atac trebuie să fie disponibile la data introducerii cererii (*Brusco*, citată anterior, și *Prodan*, citată anterior, pct. 39), nu este deloc sigur că această cale de atac ar fi putut fi folosită în circumstanțele deosebite ale prezentei cauze. În această privință, Curtea arată că art. 278<sup>1</sup> C. proc. pen. permite persoanei vătămate sau oricărei alte persoane ale cărei interese legitime sunt vătămate de o decizie de respingere a plângerii depuse în temeiul art. 278 și art. 278 C. proc. pen. împotriva unei rezoluții de neîncepere a urmăririi penale date de procuror să facă plângere, în termen de 20 de zile de la data comunicării deciziei, la instanța care este, potrivit legii, competentă să judece cauza în primă instanță. Or, nu reiese din actele dosarului că reclamanților li s-ar notificat o decizie ca răspuns la plângerea lor împotriva rezoluției de neîncepere a urmăririi penale din 27 iunie 2002, act pe care l-ar fi putut apoi ataca în justiție prin intermediul dispoziției citate de Guvern.

61. Curtea nu poate admite, prin urmare, excepțiile preliminare ale Guvernului. De asemenea, Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 din convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Este necesar așadar să fie declarat admisibil.

## **B. Cu privire la fond**

### *1. Cu privire la aspectul material al art. 2 din convenție*

62. Reclamanții denunță neluarea de către autorități a măsurilor necesare pentru protejarea vieții lui I.M. Arată că I.M. a trebuit să împartă celula cu deținuți condamnați pentru infracțiuni grave, în ciuda naturii pedepsei sale, ce impunea o detenție separată de ceilalți deținuți condamnați prin hotărâri definitive. Ei subliniază că paznicii nu și-au făcut datoria de supraveghere și au omis să ia măsuri pentru a se interesa de soarta lui I.M., în pofida faptului că erau la curent cu crizele sale de sevraj alcoolic și cu incidentele violente din partea codeținuților săi. Reclamanții arată, de asemenea, că medicii închisorii s-au mulțumit să dea medicamentele paznicilor pentru a i le administra lui I.M. în caz de criză de sevraj alcoolic și că această sarcină a fost apoi încredințată deținutului șef al camerei, ceea ce ei consideră a fi contrar deontologiei medicale și datoriei lor de supraveghere.

63. Guvernul consideră că autoritățile au luat toate măsurile previzibile pentru protejarea vieții lui I.M. El subliniază că, din motive de ordin obiectiv, legate de supraaglomerarea închisorii Inspectoratului de Poliție Județean Prahova, autoritățile penitenciare au trebuit să încalce regula conform căreia persoanele care executau o pedeapsă cu închisoare contravențională trebuiau să fie separate de cele arestate preventiv sau condamnate definitiv pentru infracțiuni prevăzute în Codul penal. Notează că autoritățile penitenciare au considerat că I.M. nu putea coabita cu A.N., o altă persoană care executa un mandat de arestare contravențională, pe motiv că I.M. putea reprezenta un pericol pentru acesta din urmă, în vârstă de 60 ani, din cauza crizelor de sevraj alcoolic. Subliniază că autoritățile penitenciare au decis instalarea lui I.M. în celula nr. 36 și, apoi, în celula nr. 3 tocmai pentru a putea fi supravegheat și îngrijit de ceilalți deținuți, care îi administrau efectiv medicamentele prescrise de medici. Consideră că paznicii și-au îndeplinit datoria de

supraveghere verificând starea lui I.M. de două ori pe zi, la schimbul turei, dar că au fost induși în eroare de spusele deținutului „șef de cameră”, care le-a indicat că I.M. dormea în urma administrării de sedative.

64. Curtea reiterează că prima teză din art. 2 § 1 din convenție obligă statul nu numai să nu provoace cu intenție moartea unei persoane, ci să și ia măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa. Această dispoziție cuprinde, de asemenea, în anumite circumstanțe definite, obligația pozitivă a statelor de a lua preventiv măsuri de ordin practic pentru a proteja individul a cărui viață este amenințată (a se vedea, de exemplu, *Osman împotriva Regatului Unit*, 28 octombrie 1998, pct. 115, *Culegere* 1998-VIII, *Mahmut Kaya împotriva Turciei*, nr. 22535/93, pct. 85, CEDO 2000-III, *L.C.B. împotriva Regatului Unit*, 9 iunie 1998, pct. 36, *Culegere* 1998-III, și *Anguelova împotriva Bulgariei*, nr. 38361/97, pct. 125-131, CEDO 2002-IV). Aceasta se aplică, în special, atunci când este vorba de persoane reținute sau arestate care se află astfel într-un raport de dependență cu statul, astfel cum este cazul lui I.M. după încarcerarea sa în închisoarea Inspectoratului de Poliție Județean Prahova.

65. Datoria Curții este de a verifica dacă, în speță, autoritățile au luat, în cadrul atribuțiilor lor, măsuri care, din punct de vedere rezonabil, ar fi putut preveni rezultatul fatal pentru persoana în cauză, în timpul în care acesta se afla sub supravegherea paznicilor închisorii. În cazul în care sunt formulate acuzații în temeiul art. 2, ca în cazul de față, Curtea trebuie să înceapă o examinare deosebit de detaliată; pentru asta, pe bazează pe ansamblul elementelor furnizate de părți sau, dacă este necesar, pe cele pe care și le procură din oficiu (*H.L.R. împotriva Franței*, 29 aprilie 1997, pct. 37, *Culegere* 1997-III). Criteriul ce trebuie folosit în cadrul convenției este cel al probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”; o astfel de probă poate reieși dintr-o serie de indicii sau din supoziții care nu au fost respinse, suficient de grave, precise și concordante (*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 161, seria A nr. 25). În ceea ce privește aprecierea probelor, Curtea are un rol subsidiar de jucat și trebuie să fie prudentă înainte de a-și asuma rolul de instanță de prim grad de jurisdicție chemată să cunoască faptele, atunci când circumstanțele unei cauze date nu îi dispun acest lucru [*Tahsin Acar împotriva Turciei* (MC), nr. 26307/95, pct. 216, CEDO 2004-III].

66. Curtea arată mai întâi că autoritățile penitenciare erau la curent, chiar de când l-au închis pe I.M., de dependența pe care o avea de alcool și puteau, așadar, să prevadă în mod rezonabil consecințele pe care stoparea consumului acestei substanțe le putea provoca, cum ar fi o stare de agitație sau de confuzie, de anxietate, de insomnii sau halucinații (supra, pct. 8). Acestea erau elemente importante ce trebuiau luate în considerare la plasarea unui deținut într-o celulă sau alta.

67. Or, trebuie să se constate că autoritățile penitenciare l-au plasat pe I.M. într-o celulă pe care trebuia s-o împartă cu mai mulți deținuți condamnați pentru infracțiuni grave prevăzute în Codul penal, cu încălcarea regulamentului centrelor de detenție respective, conform căruia deținuții care executau o pedeapsă de închisoare contravențională trebuiau să stea separați de cei care erau arestați sau condamnați printr-o hotărâre judecătorească definitivă. Faptul invocat de Guvern de a dori să-l protejeze pe A.N., celălalt deținut din închisoare care ispășea, în același timp cu I.M., o pedeapsă cu închisoare contravențională, și care ar fi putut fi pus în pericol din cauza crizelor de sevraj alcoolic ale lui I.M., nu le scutea deloc pe autoritățile penitenciare de obligația de a lua măsuri corespunzătoare pentru protejarea lui I.M. Oriunde ar fi fost plasat, acesta din urma necesita, în special în primele zile de detenție, când se manifestau cele mai puternice simptome de sevraj, o atenție și o supraveghere cu totul deosebite. Or, nu s-a întâmplat nimic:

68. Nu a fost contestat faptul că, după primele trei zile de încarcerare, I.M. prezenta numeroase echimoze la nivelul toracelui, feselor și ochilor, provocate de loviturile care i-au fost aplicate de către codeținuții din celula nr. 36 după încarcerare.

1. De asemenea, nu s-a contestat nici faptul că, după tratamentele aplicate de către codeținuți, I.M. nu a beneficiat de un examen neurologic și de o electroencefalogramă, astfel cum a indicat totuși medicul care l-a consultat în noaptea de 15 spre 16 martie 2002. Omiterea autorităților penitenciare de a-l duce pe I.M. la examinările prescrise, la care se adaugă faptul că au delegat codeținuților sarcina de a-i administra lui I.M. medicamentele prescrise pentru calmarea crizelor de sevraj alcoolic, ridică îndoieli serioase cu privire la respectarea de către stat a obligației de protejare a vieții oferind cu diligență îngrijiri medicale atunci când starea de sănătate a unei persoane le necesită pentru prevenirea unui rezultat fatal (*Anguelova*, citată anterior, pct. 125-131, și *Scavuzzo-Hager și alții împotriva Elveției*, nr. 41773/98, pct. 65, 7 februarie 2006).

70. La asta se adaugă modul cu siguranță defectuos în care autoritățile și-au exercitat obligația de supraveghere după ce I.M. a fost înapoiat la închisoare, la 16 martie 2002. O simplă vizită a paznicilor în celula în care a fost plasat I.M. în acea zi le-ar fi permis să vadă că I.M. a fost din nou agresat de codeținuți. Era vorba de o măsură care nu depășea atribuțiile de bază ale paznicilor și care ar fi putut evita decesul lui I.M. dacă ar fi fost luate măsuri de urgență. Or, codeținuții lui I.M., audiați atât de parchetul civil, cât și de cel militar, convin să declare că paznicii nu și-au făcut griji pentru I.M. după ce a fost plasat în celula nr. 3 și că s-au limitat să întrebe, din când în când, pe deținutul „șef al camerei” dacă I.M. era bine, fără să verifice dacă într-adevăr așa era. Curtea apreciază că o atenție deosebită din partea supraveghetorilor era cu atât mai mult necesară în ziua respectivă știind că I.M. fusese deja agresat de codeținuții din celula în care a stat înainte și că i s-au administrat tranchilizante care îi slăbeau capacitatea de a rezista potențialilor agresori sau de a cere ajutor.

71. Faptul, indicat de Guvern, că închisoarea respectivă era supraaglomerată la momentul comiterii – lucru confirmat de CPT în rapoartele sale pregătite în urma vizitelor efectuate în închisorile din România (supra, pct. 47) – nu îi scutea pe paznici de obligația de a asigura o supraveghere efectivă a lui I.M. Și asta cu atât mai mult cu cât, în aceeași închisoare, un alt deținut care executa, ca și I.M., o pedeapsă cu închisoare contravențională, a decedat cu câțiva ani în urmă, în urma agresiunilor aplicate acestuia de către codeținuți (supra, pct. 27 *in fine*).

72. Mai pe larg, Curtea apreciază că supraaglomerarea închisorilor din țară nu constituie o circumstanță susceptibilă de exonerare a statelor contractante de obligația de a lua, la nivel național, măsurile necesare pentru ca dreptul garantat de art. 2 din convenție să fie respectat, cum sunt măsurile preconizate de Recomandarea nr. R (99) 22 cu privire la supraaglomerarea și inflația populației închisorilor adoptată de Comitetul de Miniștri, care solicită în special statelor să determine procurorii și instanțele să recurgă cât mai pe larg posibil la măsuri alternative la detenție și să reorienteze politica penală către minima recurgere la încarcerare. În această privință, Curtea arată că legislația națională care a permis, la acea vreme, unei instanțe să transforme pedeapsa contravențională cu amendă într-o pedeapsă cu închisoare fermă a fost abrogată și că nu mai este posibil ca o persoană care a primit o asemenea pedeapsă să fie închisă în caz de neplată (supra, pct. 51).

73. În lumina tuturor acestor elemente, Curtea apreciază că statul nu și-a îndeplinit, în speță, obligația de a proteja viața lui I.M. când se afla sub supravegherea sa și că a fost încălcat art. 2 din convenție sub aspect material.

## *2. Cu privire la aspectul material al art. 2 din convenție*

74. Reclamanții denunță lipsa anchetei efective împotriva agenților statului în urma decesului lui I.M. Arată că, în ciuda greșelilor și neglijențelor grave comise de paznicii închisorii, care l-au plasat pe I.M. în celule supraaglomerate, cu recidiviști cunoscuți pentru

comportamentul lor violent, și care au omis să asigure supravegherea necesară, nicio răspundere nu a fost reținută împotriva lor, fiind angajată răspunderea penală doar față de o singură persoană particulară.

75. Guvernul combate această teză, indicând diferitele acte procedurale efectuate din oficiu de către parchetele militar și civil, acte care atestă, în opinia lui, că a fost efectuată o anchetă completă și efectivă. Arată, de asemenea, că cerința de promptitudine și de diligență rezonabilă a fost respectată în speță, ancheta debutând, în fața parchetului militar, la 17 martie 2002 și terminându-se la 27 iunie 2002, dată la care parchetul a pronunțat o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale. Arată că, la sfârșitul anchetei, parchetul militar însărcinat a sesizat ministrul de interne pentru a-i aduce la cunoștință încălcarea regulamentului interior comisă, în speță, de conducerea arestului Inspectoratului de Poliție Județean Prahova și supraaglomerarea acesteia, ceea ce a dus, în opinia sa, la imposibilitatea paznicilor de a cunoaște în orice moment situația efectivă a fiecărui deținut.

76. Guvernul arată, de asemenea, că ancheta efectuată de parchetul civil a condus la condamnarea lui D.V. la o pedeapsă de 16 ani închisoare și la obligația de despăgubire a reclamanților. Mai mult, în opinia sa, reclamanții puteau sesiza instanțele civile cu o acțiune în răspundere civilă delictuală împotriva paznicilor sau conducerii închisorii în baza art. 998-1000 C. civ. Ar fi putut astfel obține obligarea paznicilor la plata de despăgubiri, știind că condițiile necesare pentru angajarea răspunderii civile delictuale sunt mai puțin stricte decât cele pentru angajarea răspunderii penale.

77. Reclamanții subliniază că nu au acoperit sumele la plata cărora D.V. a fost obligat cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciu material și moral prin hotărârea din 16 iunie 2004 rămasă definitivă. Arată că șansele de a obține despăgubiri prin executarea acestei hotărâri sunt nule având în vedere că debitorul execută o pedeapsă lungă cu închisoare și că nu are nici un venit. Ei neagă existența unor șanse de reușită a unei acțiuni separate în materie civilă împotriva paznicilor închisorii având în vedere că, prin hotărârea definitivă din 14 ianuarie 2005, Înalta Curte de Casație și Justiție a estimat că singurul vinovat al decesului lui I.M. era D.V., fără să rețină unele elemente în privința paznicilor închisorii, de natură să ofere o bază faptică care să permită formularea unei acțiuni civile în răspundere delictuală împotriva lor. Ei subliniază că, potrivit art. 22 C. proc. pen., hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptelor, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

78. Curtea reamintește că obligația de a proteja dreptul la viață pe care îl impune art. 2, coroborată cu obligația generală care îi revine statului în temeiul art. 1 din convenție de „a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția [sa], drepturile și libertățile definite [...] [în] convenție”, presupune și impune desfășurarea unei forme de anchetă oficială efectivă atunci când recurgerea la forță a dus la moartea unei persoane [a se vedea, *mutatis mutandis*, *McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 27 septembrie 1995, pct. 161, seria A nr. 324, și *Kaya împotriva Turciei*, 19 februarie 1998, pct. 105, *Culegere* 1998-I, *Sabuktekin împotriva Turciei*, nr. 27243/95, pct. 97, CEDO 2002-II (extrase), și *Ekinci împotriva Turciei*, nr. 25625/94, pct. 77, 18 iulie 2000]. O astfel de anchetă trebuie să aibă loc de fiecare dată când o persoană decedează în urma recurgerii la forță, fie că autorii preținși sunt agenți ai statului sau terți. Cu toate acestea, dacă se pretinde că în actul respectiv sunt implicați agenți sau organe ale statului, se pot aplica cerințe deosebite cu privire la eficacitatea anchetei (*Tahsin Acar*, citată anterior, pct. 220). Investigațiile trebuie să fie, în special, aprofundate, imparțiale și atente [*McCann și alții*, citată anterior, pct. 161-163, și *Çakıcı împotriva Turciei* (MC), nr. 23657/94, pct. 86, CEDO 1999-IV].

79. Curtea subliniază că obligația menționată nu se aplică numai cazurilor în care s-a stabilit că moartea a fost provocată de un agent al statului. Simplul fapt că autoritățile sunt

informate despre deces dă naștere *ipso facto* obligației prevăzută de art. 2 de a efectua o anchetă efectivă cu privire la circumstanțele în care s-a produs [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ergi împotriva Turciei*, 28 iulie 1998, pct. 82, *Culegere* 1998-IV, *Yaşa împotriva Turciei*, 2 septembrie 1998, pct. 100, *Culegere* 1998-VI, *Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, nr. 24746/94, pct. 107-109, CEDO 2001-III, *Tanrikulu împotriva Turciei* (MC), nr. 23763/94, pct. 103, CEDO 1999-IV, și *Slimani împotriva Franței*, nr. 57671/00, pct. 29, CEDO 2004-IX (extrase)].

80. În speță, autoritățile interne nu au rămas inactive în urma decesului lui I.M. S-au efectuat două anchete, în paralel, de către parchetele civil și militar. Una din ele a constatat vinovăția exclusivă a unui codeținut, care a fost condamnat pentru omor deosebit de grav la o pedeapsă de 16 ani închisoare; cealaltă a dus la o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale în privința paznicilor închisorii. Fără a contesta temeinicia deciziilor pronunțate de autorități la nivel național, Curtea apreciază totuși că simplul fapt că un individ a fost condamnat pentru uciderea lui I.M. nu ar fi suficient, în speță, pentru a se considera că statul și-ar fi respectat obligația prevăzută de art. 2 din convenție de a efectua o anchetă efectivă asupra circumstanțelor în care s-a produs decesul unei persoane când se afla sub supravegherea sa.

81. Pentru a o astfel de anchetă să poată fi considerată efectivă în ceea ce privește circumstanțele din speță, investigațiile ar fi trebuit să fie efectuate de autorități independente în privința tuturor celor implicați în evenimente, inclusiv a paznicilor închisorii [a se vedea, de exemplu, hotărârile *Güleç împotriva Turciei*, 27 iulie 1998, pct. 81-82, *Culegere* 1998-IV, și *Oğur împotriva Turciei* (MC), nr. 21594/93, pct. 91-92, CEDO 1999-III]. Această cerință de independență presupune nu numai lipsa oricărei legături ierarhice sau instituționale, ci și o independență practică (a se vedea, de exemplu, *Ergi*, citată anterior, pct. 83-84, *Culegere* 1998-IV, și *Kelly și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 30054/96, pct. 114, 4 mai 2001).

82. În această privință, trebuie constatat că ancheta efectuată în privința paznicilor sau a celorlalte cadre ale închisorii în care s-au produs incidentele ce au condus la decesul lui I.M. a fost efectuată exclusiv de procurorii parchetului militar.

83. Ori, independența procurorilor militari poate fi pusă sub semnul îndoielii având în vedere legislația națională în vigoare la data faptelor. În cauza *Barbu Anghelescu împotriva României*, Curtea a hotărât că a existat o încălcare a art. 3 în latura sa procedurală având în vedere lipsa de independență a procurorilor miliari cărora li s-a solicitat să efectueze o anchetă în urma unei plângeri penale pentru rele tratamente îndreptată împotriva ofițerilor de poliție (*Barbu Anghelescu*, citată anterior, pct. 70). Ea a constatat că aceștia din urmă erau la data faptelor cadre militare active cu aceeași funcție ca și procurorii militari și că beneficiau, așadar, de grade militare, se bucurau de toate privilegiile în materie, erau răspunzători de încălcarea regulilor de disciplină militară și făceau parte din structura militară, bazată pe principiul subordonării ierarhice (*Barbu Anghelescu*, citată anterior, pct. 40-43).

84. Curtea nu vede nici un motiv să nu fie de acord cu o asemenea concluzie în speță, paznicii închisorii unde I.M. executa pedeapsa cu închisoare contravențională fiind ei înșiși la data faptelor militari activi, precum procurorul militar care a efectuat ancheta împotriva lor.

85. Eficacitatea anchetei pe care statul este obligat să o efectueze asupra circumstanțelor în care decesul unei persoane s-a produs atunci când era sub supravegherea sa cere, în plus, astfel cum reamintește Guvernul în mod corect, celeritate și o diligență rezonabilă (hotărârea *Yaşa*, citată anterior, pct. 102-104, și *Mahmut Kaya*, citată anterior, pct. 106-107, CEDO 2000-III). Se subînțelege că o astfel de cerință implică obligația autorităților de a informa în mod corespunzător rudele victimei cu privire la rezultatul acestei anchete (*Lupașcu împotriva României*, nr. 14526/03, pct. 41, 4 noiembrie 2008) pentru a le permite să exercite căile de atac disponibile în dreptul intern și, mai pe larg, pentru a le menține încrederea în respectarea principiului legalității și a evita orice aparență de complicitate sau de toleranță privind anumite acte ilegale (*McKerr împotriva Regatului Unit*, nr. 28883/95, pct. 114, CEDO 2001-III, și *Tahsin Acar*, citată anterior, pct. 223-224). Omitând, în mod deliberat sau nu, în speță, să comunice reclamantilor rezultatul anchetei efectuată de parchetul



militar cu privire la paznicii închisorii, funcționarilor și codeținuților lui I.M., autoritățile au împiedicat exercitarea, de către aceștia, a căilor de atac care ar fi putut să se dovedească eficiente în dreptul intern pentru contestarea rezultatului anchetei efectuate de parchetul militar împotriva paznicilor, personalului militar și codeținuților lui I.M., în special noul recurs instituit de Legea nr. 281/2003 (pct. 39 și 60).

86. Din elementele dosarului reiese că reclamanții au fost în realitate privați de posibilitatea efectivă de a contesta decizia care îi exonerează pe agenții statului de orice răspundere pentru moartea lui I.M., inclusiv în cadrul procedurii penale deschise de parchet împotriva deținutului D.V. În calitatea lor de părți civile la procedura menționată, recursul reclamanților nu putea privi, având în vedere dispozițiile procedurale în vigoare la data faptelor, decât aspectul civil al hotărârii prin care instanța a indicat că paznicii închisorii au fost exonerați de răspundere de un organ care avea competența specială având în vedere calitatea lor de militari activi (supra, pct. 42). Reiese, de pe altă parte, din motivele avansate de instanțele care au cunoscut cauza că aceste jurisdicții nu au căutat să examineze eventuala parte de răspundere a paznicilor închisorii în moartea lui I.M., deși competența lor s-a extins, în cursul procedurii respective, la judecarea foștilor militari activi, cum sunt supraveghetorii din închisoare (supra, pct. 45), și că ordonanța de neîncepere a urmăririi penale din 27 iunie 2002 nu avea în fața ei de autoritate de lucru judecat.

87. Curtea nu este convinsă de argumentul Guvernului conform căruia, la terminarea anchetei parchetului militar, procurorul însărcinat cu ancheta ar fi sesizat ministrul de interne informându-l despre încălcările regulamentului interior comise de paznici și de personalul de conducere al închisorii. Într-adevăr, nimic nu ne permite să afirmăm că nota procurorului militar C.V. care denunța acele nereguli ar fi fost trimisă în realitate ministrului de interne, citirea notei scrise de mână de pe marginea acestui document conducând în sens contrar (supra, pct. 28).

88. În ceea ce privește posibilitatea pentru reclamanți de a introduce o acțiune în despăgubiri împotriva paznicilor și conducerii închisorii, Curtea reamintește că obligația statului în sensul art. 2 din convenție nu poate fi considerată îndeplinită decât dacă mecanismele de protecție prevăzute în drept funcționează efectiv și în practică [*Calvelli și Ciglio împotriva Italiei* (MC), nr. 32967/96, pct. 53, CEDO 2002-I, *Lazzarini și Ghiacci împotriva Italiei* (dec.), nr. 53749/00, 7 noiembrie 2002, și *Byrzykowski împotriva Poloniei*, nr. 11562/05, pct. 117, 27 iunie 2006]. Ori, atât timp cât nu s-a contestat faptul că o acțiune civilă împotriva paznicilor închisorii era teoretic posibilă, în temeiul art. 998-1000 C. civ., o asemenea cale era, în practică, dacă nu destinată eșecului, cel puțin aleatorie, având în vedere circumstanțele din speță și, în special, motivarea hotărârii definitive din 14 ianuarie 2005, care a desemnat un singur vinovat de decesul lui I.M., pe codeținutul D.V. Mai mult, Curtea arată că Guvernul nu a pronunțat nicio decizie a vreunei instanțe naționale care să demonstreze că un paznic al unei închisori ar fi putut fi condamnat la plata de despăgubiri pe motiv că nu a comis infracțiunea de neglijență în exercitarea atribuțiilor sale, astfel cum a fost cazul de față.

89. Ansamblul tuturor acestor elemente sunt suficiente Curții pentru a concluziona că statul nu și-a îndeplinit, în speță, obligația de a efectua o anchetă efectivă în urma decesului lui I.M. Prin urmare, a fost încălcat art. 2 din convenție sub aspect procedural.

## **II. Cu privire la aplicarea art. 41 din convenție**

90. În temeiul art. 41 din convenție,

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

### **A. Prejudiciu**

91. Reclamantii pretind 30 714 euro (EUR) cu titlu de prejudiciu material cauzat în urma decesului rudei lor apropiate și fac trimitere la hotărârea Tribunalului Hunedoara din 16 iunie 2004. Aceștia solicită, de asemenea, 60 000 euro cu titlu de prejudiciu moral ca urmare a pierderii lui I.M.

92. Guvernul consideră că nu trebuie acordată nicio sumă cu titlu de prejudiciu material. Subliniază că debitorul sumei stabilit de hotărârea Tribunalului Hunedoara în ceea ce privește cheltuielile de înmormântare era D.V. și nu statul și apreciază că Guvernul nu este răspunzător de neîndeplinirea unei obligații ce aparține unui terț. În ceea ce privește cererea reclamanților pentru prejudiciu moral, Guvernul o consideră excesivă în raport cu sumele acordate de Curte în alte cauze în care a constatat o încălcare a art. 2 din convenție.

93. Curtea notează că reclamanții nu indică clar cu ce corespunde suma pe care o pretind cu titlu de prejudiciu material. Arată că hotărârea Tribunalului Hunedoara din 16 iunie 2004 citată de reclamanți le-a admis cererea de obținere a rambursării cheltuielilor expuse pentru înmormântarea lui I.M. (supra, pct. 33 *in fine*). Nimic nu indică faptul că în realitate le-a fost imposibil să obțină executarea acelei hotărâri sau că statul ar fi împiedicat executarea prin acțiuni sau inacțiuni de care nu poate fi considerat răspunzător. Prin urmare, Curtea nu poate admite această cerere. În schimb, consideră că reclamanții au suferit un anumit prejudiciu moral din cauza suferințelor cauzate pierzând o rudă și lipsei unei anchete efective, prejudiciu pe care doar constatarea încălcării nu ar putea să îl șteargă. Curtea consideră că trebuie să li se acorde reclamanților împreună suma de 35 000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

### **B. Cheltuieli de judecată**

94. De asemenea, reclamanții solicită 6 540 EUR pentru cheltuielile de judecată suportate în fața Curții, incluzând, în special, onorariile avocatului, cheltuielile de traducere și comunicare cu Curtea.

95. Guvernul este de acord să acorde reclamanților o sumă corespunzătoare cheltuielilor reale, dovedite, necesare și rezonabile făcute în timpul procedurilor în fața instanțelor interne și în fața Curții.

96. În conformitate cu jurisprudența Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor de judecată decât în măsura în care se stabilește caracterul real, necesar și rezonabil al cuantumului lor. În speță și ținând seama de documentele de care dispune și de jurisprudența sa, Curtea consideră că este rezonabil să se acorde reclamanților suma de 3 600 EUR pentru toate cheltuielile.

### **C. Dobânzi moratorii**

97. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

Pentru aceste motive, Curtea, în unanimitate,

1. *Declară* cererea admisibilă;
2. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 2 din convenție, sub aspect material;
3. *Hotărăște* că a fost încălcat articolul 2 din convenție sub aspect procedural;
4. *Hotărăște*

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, în termen de trei luni de la data la care hotărârea rămâne definitivă, în conformitate cu articolul 44 § 2 din convenție, suma de 35 000 EUR (treizeci și cinci mii euro), cu titlu de prejudiciu moral, și 3 600 EUR (trei mii șase cinci sute euro) pentru cheltuieli de judecată, care trebuie convertiți în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. *Respinge* cererea de reparație echitabilă pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la 25 ianuarie 2011, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din regulament.

Santiago Quesada  
Grefier

Josep  
Președinte

Casadevall